

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ САМАРҚАНД
ФИЛИАЛИ**

“КЕЛИШИЛДИ”

Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

Тошкент давлат иқтисодиёт
университети Самарқанд филиали
директори

“ _____ ” _____ 2021 йил

“ _____ ” _____ 2021 йил

**-5A230102 – Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича)
магистратура мутахассисликларига кирувчилар учун махсус
(ихтисослик) фанларидан**

ДАСТУР

САМАРҚАНД – 2021

АННОТАЦИЯ

Дастур 5230100-Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича) таълим йўналишининг 2017/2018 ўқув йилида тасдиқланган ўқув режасидаги асосий фанлар асосида тузилган.

ТУЗУВЧИЛАР:

Ф.Б.Ахроров – ТДИУ СФ – Ўқув ва тарбиявий ишлар бўйича филиал директори ўринбосари, и.ф.н., доцент.

З.Х.Абдуллаев – ТДИУ СФ – Илмий ишлар ва инновациялар бўйича филиал директори ўринбосари, и.ф.ф.д., (PhD).

С.А.Абдивоҳидов – ТДИУ СФ – Илмий тадқиқотлар, инновациялар ва илий-педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD).

О.Пардаева – ТДИУ СФ – “Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалик иқтисодиёти” кафедраси мудири (PhD).

ТАҚРИЗЧИЛАР:

Ш.Т.Ҳасанов – Тошкент давлат аграр университети Самарқанд филиали директори, и.ф.д.

Ҳ.И.Турдибеков - ТДИУ Самарқанд филиали Иқтисодиёт факультети декани, и.ф.н., доцент.

Дастур Тошкент давлат иқтисодиёт университети Самарқанд филиалининг 2021 йил 25 июндаги №11-сонли Ўқув-услугий кенгашида муҳокама қилинган ва тасдиқланган.

КИРИШ

Дастур 5А230102-Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича) мутахассислиги бўйича магистратурага кирувчиларнинг иқтисодий билимлар бўйича назарий билимлари ҳамда амалий кўникмаларини аниқлаш ва баҳолашга қаратилган.

5А230102-Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича) мутахассислиги бўйича магистратурага кирувчилар 5230100-Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича) бакалаврият таълим йўналиши “Индустриал иқтисодиёт”, “Макроиқтисодий таҳлил”, “Глобал иқтисодий ривожланиш”, “Инновацион иқтисодиёт” ва “Инвестицион лойиҳалар” фанлари бўйича ёзма синов саволлари шакллантирилган. Бу фанлар ўз негизида қамраб олган маълумотлар қуйида батафсил келтирилган:

ИНДУСТРИАЛ ИҚТИСОДИЁТ фани бўйича:

Саноат ва унинг миллий иқтисодиёт ривожига роли ва ўрни. Саноат-моддий ишлаб чиқаришнинг энг йирик етакчи тармоғи. Меҳнат қуроллари (воситалари), меҳнат буюмлари ва халқ истеъмоли товарларини ишлаб чиқарувчи соҳа. Саноат ва аҳолининг иш билан бандлиги масаласи. Саноатнинг тарихий ривожланиш йўллари ва асосий яқунлари. Ўзбекистон Республикаси саноатининг асосий кўрсаткичлари ва уларнинг динамикаси. Ижтимоий меҳнат тақсимооти ва саноат тармоғининг шаклланиши. Саноат тармоғи тузилмаси ва уни белгиловчи омиллар. Саноатнинг тармоқларга бўлиниши ва тармоқ тузилиши. Саноат тармоқ тузилишининг кўрсаткичлари. Саноат тармоқ тузилмасининг прогрессивлик мезони. Саноат тармоқ тузилишини белгиловчи омиллар. Тармоқ тузилмаси ўзгаришининг асосий тенденцияси. Саноатнинг замонавий тармоқ тузилмаси ва уни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари. Таркибий ўзгаришларни амалга ошириш борасидаги яқин ва узоқ истиқболдаги устувор вазифалар. Хусусий мулк ҳуқуқи ва кафолатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлаш, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес ривожига йўлидаги барча тўсиқ ва чекловларни бартараф этиш, унга тўлиқ эркинлик бериш. Давлат бошқаруви тизимини марказлаштиришдан чиқариш ва демократлаштириш. Давлат-хусусий шерикликни кенгайтириш, нодавлат, жамоат ташкилотлари ва жойлардаги ўзини ўзи бошқариш органларининг ролини ошириш. Бошқарув объектив зарурият ва мақсадга йўналтирилган жараён сифатида. Саноатни ва умумий иқтисодни илмий асосда бошқаришни уюштириш. Саноатни илмий бошқаришнинг муҳим муаммолари. Бошқарувнинг моҳияти, аҳамияти ва вазифалари. Бошқарувнинг асосий тамойиллари ва усуллари. Бозор талабларига мослаштирилган прогнозларни ишлаб чиқиш. Саноатда барқарорлик тамойили. Ишлаб чиқариш ва меҳнатни моддий ва маънавий рағбатлантириш. Бошқаришнинг илмийлилик, тежамкорлик, кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш тамойиллари. Саноат бошқарувининг иқтисодий, ижтимоий, руҳий ва ҳуқуқий усуллари. Бошқарувнинг замонавий тузилиши. Бошқаришни такомиллаштиришнинг замонавий асосий йўналишлари. Ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш йўналишида корхонанинг фаолияти. Ишлаб чиқариш самарадорлигининг

моҳияти, мезонлари ва кўрсаткичлари. Ишлаб чиқаришнинг умумий ва солиштирма иқтисодий самарадорлиги. Харажатларнинг қопланиш даври - инновацион ечимларни, харажатлар самарадорлигининг муҳим кўрсаткичи сифатида. Ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишнинг асосий йўналишлари. Асосий фондларнинг моҳияти ва уларнинг корхона фаолиятидаги ўрни. Ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш асосий фондлари. Асосий фондлар тузлмасининг ишлаб чиқариш самарадорлигига таъсири. Асосий фондларни баҳолаш, эскириши ва таъмирлаш. Асосий фондлар амортизацияси ва амортизация ажратмалари. Амортизация ажратмаларини ҳисоблаш усуллари. Асосий фондларни корхонанинг ишлаб чиқариш қуввати билан алоқаси. Корхонанинг асосий фондлари ва ишлаб чиқариш қувватидан фойдаланиш кўрсаткичлари, уларни ҳисоблаш услуги. Корхона асосий фондлари ва ишлаб чиқариш қувватидан фойдаланишни яхшилаш йўллари. Айланма маблағлар тушунчаси, уларнинг таркиби ва тузилмаси. Корхона айланма маблағларининг асосий воситалардан фарқи. Бозор муносабатлари шароитида айланма маблағларни шакллантириш манбалари. Айланма маблағларни корхонанинг иқтисодий барқарорлигига таъсири. Айланма маблағларни меъёрлаштириш. Корхонанинг айланма маблағларга бўлган талабини ҳисоблаш. Корхонанинг қарзга олинган ва хусусий айланма маблағлари. Корхонанинг ишлаб чиқариш захиралари. Захиралар турлари ва уларни ҳисоблаш услуги. Захираларни бошқариш ва моддий ресурсларни тежаш. Корхонада айланма маблағлардан фойдаланиш самарадорлиги. Айланма маблағлардан фойдаланиш кўрсаткичларини ва уларни ҳисоблаш услуги. Корхонанинг айланма маблағларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари. Ишлаб чиқариш харажатлари, фойда ва рентабеллик тушунчалари. Маҳсулот баҳоси ва таннархи. Маҳсулот таннархини режалаштириш ва калкуляцияси. Маҳсулот ишлаб чиқариш харажатларининг таснифи. Ишлаб чиқариш харажатларини аниқлашнинг хориж тажрибаси. Фойда корхона фаолиятининг якуний натижаси сифатида. Фойданинг ишлаб чиқариш рентабеллиги балан алоқаси. Корхонада рентабелликни аниқлаш услуги. Фойдани максималлаштириш. Баҳо ва харажатлар таркибини ўзгаришининг фойдага таъсирини таҳлил қилиш. Ишлаб чиқариш рентабеллигини ошириш йўллари. Ишлаб чиқаришни ташкил этиш стратегияси концепциясининг моҳияти. Мақсадларни шакллантириш тамойиллари. Ташқи муҳитни ҳисобга олиш ва уни баҳолаш усуллари, корхонанинг мақсадини аниқловчи омиллар. Рақобатчи фаолиятини таҳлил қилиш стратегияси. Атроф муҳитнинг ўзгариш суръатлари ва унинг корхонага таъсири. Мақсадлар дарахти. Нархни шакллантириш мезонлари: аниқлик, қисқалик, ўлчовлилик, келишилганлик. Корхонани ривожлантиришнинг базавий стратегияси: ўсиш стратегияси (янги бозорга кириш, бозорнинг ривожланиши, географик экспансия ва фирмалараро ҳамкорлик, ташқи иқтисодий фаолият), барқарорлик стратегияси (иқтисод, стратегик силжиш), стратегияси (бошқариш тизимини қайта кўриш, молиявий қайта қуриш, маркетингни қайта қуриш). Мақсадни амалга ошириш кетма-кетлиги: қарор қабул қилиш; мақсадни баҳолаш; мақсаднинг қўйилиши, атрофни таҳлил қилиш, ресурс билан таъминлаш, қарорни амалга ошириш, амалга оширилган қарорни баҳолаш. Бошқариш зарурлиги, моҳияти ва объектив кераклиги. Бошқариш функциялари:

режалаштириш, ташкил этиш, раҳбарлик, координация, назорат. Бошқариш тамойиллари. Бошқариш усули. Корхона фаолиятининг самарадорлигини оширишида ташкилий тузилма ва мазмуни. Тузилмалар тури: тўғри функционал, штабли. Вакиллик моҳияти. Корхона мақсад ва вазифаларига эришишида ходимлар мотивациясини бошқариш. Корхона рақобатбардошлигини тавсифловчи кўрсаткичлар.

МАКРОИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ фани бўйича:

— Макроиктисодий таҳлил фанининг предмети ва объекти. Ижтимоий-иктисодий ахборотларнинг шаклланиши ва уларнинг турлари. Макроиктисодий кўрсаткичлар ахборот объекти сифатида. Макроиктисодий таҳлилда ахборот технологиялардан фойдаланиш йўналишлари. Иқтисодий вазиятни мониторинг қилиш. Иқтисодиётда амал қилувчи сабабли-оқибатли механизмларни таҳлил қилиш. Молиявий оқимларни тадқиқ этиш асосида иқтисодиёт секторлари ўртасидаги ўзаро боғлиқликларни ўрганиш. Иқтисодий сиёсатни тадқиқ этиш ва янги иқтисодий стратегия вариантларини ишлаб чиқиш (макроиктисодий тузатишлар киритиш дастурларини ишлаб чиқиш). Ўзбекистонда макроиктисодий таҳлилнинг ривожланиши.

Макроиктисодий таҳлилнинг услуб ва тамойиллари. Миллий хўжалик ишлаб чиқаришининг чекланганлиги. Муқобил харажатлар. Иқтисодий тизимлар ва уларнинг моделлари. Махроиктисодий таҳлил усуллари. Эконометрик усул. Регрессион ва корреляцион таҳлил. Автокорреляция. Регрессия тенгламаси. Жуфт корреляция. Ўзбекистонда макроиктисодий таҳлилнинг илғор усулларида фойдаланиш. Макроиктисодий таҳлилда миллий ҳисоблар тизимининг роли ва аҳамияти. Макроиктисодий таҳлилнинг ахборот таъминоти. Миллий ҳисоблар тизимининг таркибий тузилмаси, уни ташкил этувчи бўлимлари. Миллий ҳисоблар тизимидаги кўрсаткичларнинг шаклланиши, уларни белгиловчи омиллар. Бевосита макроиктисодий таҳлилда фойдаланилувчи иқтисодий кўрсаткичларга таъсир қилувчи омилларни таҳлил қилиш ва уларнинг миқдорий даражасини баҳолаш.

Макроиктисодий таҳлилнинг миқдорий усуллари, эконометрик моделлар ҳақида тушунча ва уларнинг турлари, иқтисодий-математик моделлаштириш тамойиллари, макроиктисодий таҳлилда корреляция-регрессия моделларини қўллашнинг моҳияти, таҳлилда фойдаланиладиган эконометрик моделларни таққослаш шартлари, уларнинг ишончлилигини баҳолаш. Макроиктисодий таҳлилда фойдаланиладиган эконометрик моделларни тузилишининг компьютер дастури, ялпи ички маҳсулотни эконометрик моделлар асосида таҳлил қилиш. Кобба-Дуглас функцияси асосида макроиктисодий кўрсаткичларни таҳлил қилиш.

Иқтисодиётнинг реал сектори тушунчаси. Реал секторнинг иқтисодиётдаги ўрни ва аҳамияти. Жаҳон молиявий-иктисодий инқирози шароитида иқтисодиётни модернизация қилиш. Реал сектор ва иқтисодий ўсиш. —Миллий ишлаб чиқариш соф маҳсулотлари тушунчаси. Реал агрегатлар. Номинал агрегатлар. Истеъмол нархлар индекси. ЯИМ дефлятори. Соф хориж даромади, ялпи миллий ихтиёридаги даромад. Ташқи баланс. Хусусий секторда капитал қўйилмаларни аниқловчи омиллар. Жорий давр

баҳолари. Инфляцияни прогнозлаш. Таннарх ошиши. Иқтисодиётнинг реал сектори таҳлили, институционал секторлар, юридик шахслар. Уй хўжаликлари. Эконометрик моделлар. Макроиқтисодий агрегатлар тушунчаси ва макроиқтисодий таҳлил. Макроиқтисодий прогнозлаш.

Макроиқтисодий мувозанат тушунчаси. Макроиқтисодий мувозанатнинг классик модели. Кейнсча макроиқтисодий модел: асосий қонун ва ҳулосалар. Кейнсча моделда истеъмол ва жамғарма функциялари. Кейнсча моделда инвестициялар функцияси. Кейнсча моделда миллий ишлаб чиқаришнинг мувозанат ҳажми. Мультипликатор самараси. Тежамкорлик парадокси. Ўзбекистонда макроиқтисодий таҳлилда классик ва кейнсча моделларининг тадбиқ этилиши.

Пул-кредит сиёсатининг мақсади, мақсадли кўрсаткичлари ва асосий йўналишлари. Пул-кредит сиёсати воситалари ва уларнинг амал қилиш механизми. Пулга бўлган талаб, пул таклифи ва пул агрегатлари. Пул-кредит сектори таҳлили услубияти. Ўзбекистонда пул-кредит сиёсати ва пул-кредит секторининг таркиби таҳлили.

Фискал сиёсат, унинг воситалари. Фискал сиёсат воситаларининг ялпи талаб ва ялпи таклифга таъсири. Давлат бюджети. Бюджет тақчиллиги. Давлат бюджети концепциялари. Давлат бюджети тақчиллигини молиялаштириш йўллари. Давлат қарзлари, унинг турлари ва оқибатлари.

Давлат сектори тушунчаси, давлат операцияларини ўлчаш, давлат молияси статистикаси тизими. Даромадлар ва харажатлар таснифи. Бюджет баланси тушунчаси. Бюджет таҳлили. Бюджет дисбалансини ҳисоблаш. Камомадни молиялаштириш. Солиқ-бюджет сиёсатининг барқарорлиги. Даромадлар ва харажатлар таҳлили. Давлат сектори операцияларини башоратлаш. Даромадлар ва трансфертларни башоратлаш. Давлат харажатлари ва соф кредитлашни башоратлаш. Молиялаштириш манбаларини башоратлаш. Ўзбекистонда бюджет-солиқсектори таҳлили.

Аҳолининг асосий категориялари. Ишсизликнинг келиб чиқиш сабаблари ва унинг асосий турлари. Табiiй ишсизлик даражаси. Ишсизлик оқибатлари. Ишсизликни бартараф этишнинг давлат сиёсати. Инфляция ва унинг кўрсаткичлари. Инфляция турлари. Инфляциянинг келиб чиқиш сабаблари ва оқибатлари. Инфляция харажатлари. Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётида инфляция жараёнлари ва аксилинфляция сиёсати хусусиятлари. Ишсизлик даражаси ва инфляция суръати ўртасидаги ўзаро боғлиқлик. Инфляцияга қарши сиёсат ва инфлацион таргетлашнинг аҳамияти.

Товар ва пул бозорларининг ўзаро боғлиқлиги. IS-LM модели ва унинг моҳияти. IS эгри чизиғи ва унинг ясалиши. LM эгри чизиғи ва унинг ясалиши. Товар ва пул бозори мувозанати.

Тўлов балансининг моҳияти. Тўлов балансини тузиш методологияси. Тўлов балансининг таркиби. Тўлов балансининг дефицити ва уни қоплаш усуллари. Валюта курси ва унга таъсир этувчи омиллар. Валюта сиёсати. Ўзбекистонда тўлов балансининг макроиқтисодий таҳлили. Мамлакатнинг инвестицион позицияси.

Ички ва ташқи мувозанат: иқтисодий сиёсат муаммолари. Пул -кредит ва бюджет-солиқ сиёсатининг тўлов балансига таъсири. Қайд этилган алмашув курси шароитида ички ва ташқи мувозанат модели. Ролларни тақсимлаш қоидаси. Сузувчи алмашув курси шароитида иқтисодий сиёсат.

Ички ва ташқи мувозанат моделининг амалий қўлланилиши. Самарали иқтисодий сиёсатни юритишни қийинлаштирувчи омиллар.

Тармоқлараро баланс ҳақида тушунча, унинг таркибий тузилиши. Тармоқлараро балансдаги макроиқтисодий кўрсаткичлар. Тармоқлараро балансдаги макроиқтисодий кўрсаткичларнинг миқдорий боғлиқлиги. Тармоқлараро балансдаги математик боғлиқликлар. Динамик тармоқлараро баланс меҳнат ва фондлар ҳаражатларининг иқтисодий таҳлили. Тармоқлараро балансдаги —ишлаб чиқариш – ҳаражат|| модели таҳлили.

Инновация ҳақида тушунча. Инновацион фаолият иқтисодиётни ривожлантиришдаги роли, унинг таркибий тузилиши, Инновацион иқтисодиёт бўйича хориж тажрибаси. Ўзбекистон илмий тадқиқот фаолиятининг ташкилий тузилмаси ва уларни молиялаштириш тизими таҳлили.

ГЛОБАЛ ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШ фани бўйича:

—Глобал иқтисодий ривожланиш|| фанининг предмети ва услублари. Жаҳон иқтисодиётини глобаллашуви объекти ва субъекти. Жаҳон иқтисодиётини глобаллашуви моҳияти, келиб чиқиш сабаблари, шарт-шароитлари ва даражалари. Жаҳон иқтисодиётни глобаллашувининг вужудга келиши ва ривожланишини шарт-шароитлари: технологик тараққиёт; капиталнинг концентрациялашуви ва марказлашуви; халқаро бизнеснинг интеграциялашуви; жаҳон иқтисодиётининг эркинлашуви; халқаро молия институтлари фаолият доирасининг кенгайиши; глобал муаммолар томонидан хавфнинг кучайиши; миллий ва халқаро миқёсда сиёсий тизимларнинг ўзгариши. Глобаллашув тушунчасининг кенг ва тор маънодаги таърифи. Глобаллашув тушунчаларининг ривожланиш эволюцияси. Глобаллашув жараёни ва унинг чуқурлашув босқичлари: - интеграциялашув; – трансмиллийлашув; – глобаллашув. Глобаллашув турлари: сиёсий глобаллашув; иқтисодий глобаллашув; молиявий глобаллашув. Жаҳон иқтисодиёти глобаллашувининг намоён бўлиш шакллари. Глобаллашув жараёнининг иқтисодий, сиёсий, техник, эркинлашув омиллари. Жаҳон иқтисодиёти глобаллашувининг устувор йўналишлари. Жаҳон иқтисодиёти глобаллашув даражалари: мегадаража; макродаража; мезодаража; микродаража. Жаҳон иқтисодиётининг глобаллашуви кўрсаткичлари. —Глобал иқтисодий ривожланиш|| фанининг умумиқтисодий ва мутахассислик фанлари билан боғлиқлиги, фаннинг вазифалари.

Глобаллашувга бағишланган илмий қарашларнинг вужудга келиши ва ривожланиши. Глобаллашув назарияларининг ривожланиш босқичлари: 1950-1990 йиллар (Р.Робертсон, М.Уотерс, Г.Тернборн, А.Зиновьев, И.Валлерстайн, Д.Мейер, Н.Луман). 1990-2000 йиллар (И.Валлерстайн, Г.Тернборн, М.Арчер, Р.Робертсон, М.Фезерстоун, А.Аппадураи, Б.Тернер, А.Зиновьев, Н.С.Мироненко). 2000 йиллардан ҳозирга қадар (М.Кастельс, Л.Г.Гринин, Р.Робертсон). Глобаллашув жараёнининг ривожланиши. Жаҳон иқтисодиёти

глобаллашуви тўғрисидаги илмий концепциялар асосий йўналишлари: гиперглобал; скептик ва трансформацион. Гиперглобал илмий йўналиш вакиллари ҳисобланган К.Оман, Ф.Фукуяма ва Р.Райхнинг иқтисодий қарашлари. Скептик илмий мактаб вакиллари С.Хантингтон, П.Хирст, Г.Томпсон, С.Краснерларнинг иқтисодий қарашлари. Трансформацион илмий мактаб вакиллари Дж.Розенау, Д.Хелд, А.Мак-Груларнинг илмий қарашлари. Рим клуби ва глобаллашув назарияларининг ривожланиши. Глобал иқтисодий ривожланишнинг устувор йўналишлари: —жаҳон тизимлари|| назарияси (И.Валлерстайн); —умумжаҳон маданияти|| назарияси (Р.Робертсон); —умумжаҳон бошқаруви|| назарияси; —глобал капитализм|| назарияси. —Вашингтон консенсус|| ёки АҚШ иқтисодчиси Дж.Вильямсон томонидан ишлаб чиқилган —Жаҳон савдосини ислоҳ этишнинг 10 тавсияси||: 1. Бюджет камомадини минималлаштириш; 2. Корхоналарга бериладиган субсидияларни минималлаштириш; 3. Солиқ базаси кенг, солиқ ставкаси эса паст бўлиши зарурлиги; 4. Фоиз ставкалари ички молия бозорлари томонидан белгиланиши зарурлиги; 5. Ривожланаётган мамлакатлардаги алмашув курси экспортни рағбатлантириши зарурлиги; 6. Ташқи савдо тарифлари минимал бўлиши зарурлиги; 7. Хорижий инвестицияларни рағбатлантириш сиёсати қабул қилиниши зарурлиги; 8. Хусусийлаштириш ҳар томонлама рағбатлантирилиши зарурлиги; 9. Давлат томонидан тартибга солишни минималлаштириш; 10. Хусусий мулк ҳуқуқи кафолатланиши ва кучайтирилиши зарурлиги. Дж.Ю.Стиглицнинг иқтисодий қарашлари. —Трансформацион йўналиш||и тарафдорларининг илмий қарашлари. XX аср бошларида Жаҳон иқтисодиёти глобаллашуви назарияларининг трансформациялашуви ва хусусиятлари.

Жаҳон иқтисодиётни глобаллашувини ҳаракатлантирувчи кучлари: капиталнинг концентрациялашуви ва марказлашуви, хўжалик ҳаёти транснационаллашуви – йирик трансмиллий компаниялар ва молия гуруҳларининг ривожланиши, жаҳон ва миллий даражадаги бозор рақобати, фан техника тараққиёти, технологик инновация тараққиёти, хўжалик ҳаётининг эркинлашуви, товар, хизмат ва капитал бозорларини тартибга солишнинг қисқариши. Жаҳон хўжалиги эркинлашуви жараёнининг кучайиши. Жаҳон иқтисодиёти глобаллашувининг асосий механизмлари: 1. Жаҳон савдо рақобатнинг кучайиши 2. Кўп миллатли ишлаб чиқаришнинг шаклланиши 3. Халқаро молия бозорларининг интеграциялашуви.

Жаҳон иқтисодиёти глобаллашув жараёнларининг вужудга келиши ва ривожланишига таъсир этувчи асосий омиллар: мамлакатлар ўртасидаги ўзаро иқтисодий боғлиқликнинг кескин кучайиши; миллий иқтисодиётлар иқтисодий очиклигининг жадал суръатлар билан ошиши; халқаро савдо ва капиталнинг мамлакатлараро ҳаракати асосида жаҳон иқтисодиётининг миллий иқтисодиётга таъсирининг интенсивлашуви. Халқаро меҳнат тақсимооти янги сифатининг шаклланиши; Жаҳон молия бозорининг миллий сегментлари ўртасидаги алоқаларнинг кучайиши ва глобал молия бозори шаклланиши; инфомацион ва телекоммуникацион тараққиёт; трансмиллий корпорациялар фаолиятининг глобал кенгайиши; ривожланаётган ва ўтиш иқтисодиёти мамлактларининг халқаро савдо, халқаро кредит, халқаро меҳнат миграцияси жараёнларига жалб этилиши; жаҳон иқтисодиёти субъектлари таркибининг кескин мураккаблашуви; жаҳон иқтисодиётига янги ривожланиб бораётган

йирик шаҳарлар (альфа шаҳар) таъсири кучайиши (Нью-Йорк, Лондон, Токио). Жаҳон иқтисодиёти глобаллашувининг белгилари: халқаро меҳнат тақсимотидаги сифат ўзгаришлари; ТМК каби жаҳон иқтисодиёти субъектлари миқёси ва таъсир йўналишининг ўсиши; халқаро ва миллий даражада иқтисодиётни тартибга солиш тизимининг ўзгариши; халқаро иқтисодий ташкилотлар тизми шаклланиши ва бажарадиган функцияларининг ўзгариши; халқаро иқтисодий алоқалар жаҳон хўжалиги ҳаракат қилишининг муҳим шаклига айланиши.

Жаҳон иқтисодиёти глобаллашуви белгилари. ТМКларни жаҳон иқтисодиётида етакчи роль ўйнаши. Жаҳон хўжалиги муносабатларининг ички иқтисодий муносабатларга нисбатан етакчилиги (устуворлиги). Глобал ахборот-технологик тараққиётни чуқурлашуви. Илмий-техника тараққиётини ишлаб чиқаришни интеграциялашувини ҳамма томонларига универсал, кенг қамровли таъсири. Стандартларни уйғунлашуви (технологик, экологик, статистик, бухгалтер, молиявий ва бошқалар). Халқаро ишлаб чиқаришнинг ихтисослашуви ва кооперациялашуви қамровини турли шаклларда жаҳон миқёсида кенгайтиши ва интенсификациялашуви. Капиталнинг интеграциялашуви шакл ва механизмларининг глобал миқёсда кенгайтиши. Халқаро иқтисодий ва молия ташкилотларининг жаҳон иқтисодиётини глобал тартибга солиш ролининг вужудга келиши (Умумжаҳон савдо ташкилоти, Халқаро валюта фонди, Жаҳон банки ва бошқалар). Жаҳоннинг ҳамма муҳим иқтисодий минтақаларининг ҳудудий интеграция билан қамраб олиниши. Жаҳон иқтисодиётида интеграцион жараёнларнинг жадал сураётларда ривожланиши. Глобаллашув жараёнининг ривожланиш йўналишлари: бозорлар ва товарлар глобаллашуви.

Глобал муаммолар. Глобал муаммоларнинг белгилари. Глобал муаммоларнинг гуруҳланиши. Сиёсий глобал муаммолар (тинчликни сақлаш, қуролсизланиш ва конверсия, маҳаллий урушлар ва низолар, халқаро терроризм, ёпиқ мамлакатлар). Иқтисодий глобал муаммолар (трансмиллий капитал, иқтисодий урушлар ва низолар, ривожланаётган мамлакатлар қолоқлигининг кучайиши, демографик глобал муаммолар (ривожланаётган мамлакатлардаги демографик портлашлар, аҳоли ортиқчилиги, тараққий этган мамлакатларда аҳоли сони қисқариши, аҳоли қариши, миграция). Шимол-Жануб, халқаро қарздорлик, молиявий-иқтисодий инқирозлар, энергетика муаммосива бошқалар). Ижтимоий глобал муаммолар (аҳоли даромадларидаги табақаланишнинг кучайиши, ишсизлик ва қашшоқлик, тўйиб овқатланмаслик, касаллик ва наркоманияга қарши кураш, мегополислар, инсон салоҳиятини ривожлантириш муаммоси, озик-овқат, хавфсизлик, демографик ва бошқалар). Экологик муаммолар (глобал ифлосланиш, радиоактив ифлосланиш, кислота ёмғирлари, тупроқ эрозияси, ресурсларни чекланганлиги, иқлимнинг исиши, озон қатлами емирилиши, экология ва барқарор ривожланиш, инсон хавфсизлигини таъминлаш муаммоси, жаҳон океани муаммоси ва бошқалар). Шимол-Жануб муаммоси. Камбағаллик муаммоси. Озик-овқат муаммоси. Демографик муаммо. Жаҳон иқтисодиёти глобаллашувининг циклилиги тарихи ва унинг ривожланиш қонуниятлари. 1-цикл – XIII аср ўрталари-XV аср охири. 2-цикл – XVI аср ўрталари-XVII аср иккинчи ярми. 3-цикл – XVIII аср. 4-цикл – 1840-1920 йиллар. 5-цикл – XX аср 60-йиллар охири-ҳозирга қадар.

Халқаро савдонинг устун даражада ривожланиши. Глобализациянинг циклик ривожланиш қонуниятлари: халқаро савдонинг устун даражада ривожланиши; инфляция ва олтин нархининг циклик ўзгариши; фойда нормасини пасайиши ва нархнинг бараварлашуви. Жаҳон иқтисодиёти глобаллашуви босқичлари: 1. 1980-1920 йиллар – хом ашё манбаларини эгаллаб олиш. 2. 1920-1970 йиллар – маҳсулот сотиш бозорларини эгаллаш. 3. 1970 йилдан ҳозирги кунга қадар – инвестиция таркибининг оптималлашуви, глобал ёки минтақавий халқаро иқтисодий интеграция афзалликларидан фойдаланиш, глобал рақобатбардошликни таъминлаш, сақлаш ва ошириш асосида жаҳонни тез ўсиб бораётган бозорларида ўрнини мустаҳкамлаш. Жаҳон иқтисодиётини глобаллашувини қарама-қаршиликлари: мамлакатлар ва мамлакатлар гуруҳи ўртасидаги қарама-қаршиликлар, мамлакатлар ва тегишли молия институтлари ўртасидаги қарама-қаршиликлар, айрим мамлакатлар билан ТМК ва жаҳон молия марказлари ўртасидаги қарама-қаршиликлар, йирик ТМК, ТМБ ва халқаро молия марказлари ўртасидаги қарама-қаршиликлар.

Глобал иқтисодиёт шаклланишида халқаро савдонинг ўрни. Глобал бозорлар шаклланиши ва уларнинг хусусиятлари. Глобаллашув шароитида эркин савдо ва протекционизм савдо сиёсатларини ўртасидаги нисбат. Жаҳон иқтисодиёти глобаллашуви шароитида ташқи савдони тартибга солишни тариф ва нотариф усуллари ўртасидаги нисбат. Халқаро савдонинг географик ва товар таркиби ҳамда уларни диверсификациялаш йўналишлари. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг халқаро савдо миқёси, таркиби ва йўналишларига таъсири. Халқаро савдо динамикаси ва ўзгариш хусусиятлари. Халқаро савдода ривожланган мамлакатларнинг тутган ўрни. Ривожланаётган мамлакатлар иқтисодиётида ташқи савдонинг аҳамияти. Халқаро савдо ривожланишида халқаро иқтисодий ташкилотларнинг роли. Умумжаҳон савдо ташкилотининг жаҳон иқтисодиёти глобаллашуви ва ташқи савдо эркинлашувидаги фаолияти. Минтақавий иқтисодий интеграцион бирлашмалар доирасида халқаро савдони эркинлаштириш жараёнлари. Умумжаҳон савдо ташкилоти ва Ўзбекистон. Ўзбекистоннинг Халқаро савдо ташкилотига киришининг афзалликлари ва йўқотишлари.

Глобал молиявий бозорларнинг шаклланиши, глобал молиявий бозорларнинг амал қилиши ва уларни тартибга солиш воситалари. Халқаро молия ташкилотлари ва уларнинг халқаро молия муносабатларидаги ўрни. Халқаро валюта фонди ва халқаро валюта муносабатларини тартибга солиш муаммолари. Халқаро молиявий муносабатларда ТМКларнинг ўрни. Халқаро валюта фондининг вазифалари ва жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозига қарши кураш дастурлари. Минтақавий ва миллий молия бозорларини ривожланиши ва уларни тартибга солиш муаммолари. Глобаллашув шароитида ўтиш иқтисодиёти мамлакатларида давлат молия сиёсати. Ривожланаётган мамлакатлар иқтисодиётида халқаро молия муносабатларининг ўрни. Ривожланаётган мамлакатларда молиявий тизимлардаги ислохотлар. Ўзбекистон Республикаси молия бозори, ҳолати, ривожланиш тенденциялар ва ривожланиш истиқболлари. Ўзбекистон Республикасини халқаро молия бозорига интеграциялашуви муаммолари.

Жаҳон ишчи кучи бозори тушунчасининг моҳияти, шаклланиш сабаблари ва ривожланиш омиллари. Жаҳон ишчи кучи бозорининг ривожланиш

босқичлари. Жаҳон ишчи кучи бозори: объектлари, субъектлари, амал қилиш механизми ва воситалари. Ривожланган мамлакатлардаги демографик вазият ва аҳоли қариши. Жаҳон ишчи кучи бозорининг асосий марказлари, ҳудудлари. Халқаро ишчи кучи миграцияси ва унинг асосий кўринишлари. Халқаро ишчи кучи миграциясининг таркиби, йўналишлари ва мигрантларни ўзига жалб қилувчи марказлар. Жаҳон иқтисодиётида халқаро ишчи кучи миграциясининг динамикаси. Минтақалараро миграцион жараёнлар ва уларнинг устувор оқимлари. Пул ўтказмалари ва уларни ишчи кучини экспорт қилувчи мамлакатлар иқтисодиётга таъсири. Ишчи кучи экспортининг экспортёр мамлакат иқтисодиётга таъсири ва ижтимоий-иқтисодий оқибатлари. —Ақлнинг оқиб ўтиши|. Ишчи кучи миграциясини импортёр мамлакат иқтисодиётга таъсири. Глобал молиявий инқирознинг жаҳон ишчи кучи бозори миқёси ва таркибига таъсири. Халқаро ишчи кучи бозорини тартибга солишнинг халқаро ва миллий воситалари. Ўзбекистон Республикаси фуқароларини чет эллардаги фаолиятини ташкил этишни тартибга солиш масалалари.

Миллий хавфсизлик тушунчасини моҳияти. Миллий хавфсизлик турлари ва уларнинг гуруҳланиши. Иқтисодий хавфсизлик ва унинг турлари. Ташқи ва ички хавфлар. Иқтисодий хавфсизлик кўрсаткичлари ва индикаторлари тизими. Молиявий хавфсизлик кўрсаткичлари ва мезонлари. Ижтимоий хавфсизлик кўрсаткичлари ва мезонлари. Озиқ-овқат хавфсизлиги. Ёқилғи хавфсизлиги кўрсаткичлари ва мезонлари тизими. Глобаллашув шароитида иқтисодий хавфсизликни таъминлашда ташқи омилларнинг ўрни. Ташқи иқтисодий фаолият ва миллий манфаатларга таҳдидлар. Хорижий инвестицияларни жалб этиш билан боғлиқ хавфсизлик ва мамлакат рақобатбардошлиги. Миллий ва халқаро рақобатбардошлик тушунчаларининг моҳияти. Миллий рақобатбардошлик кўрсаткичлари ва мезонлари. Иқтисодий рақобат муносабатлари кўринишлари. Микро, мезо, макро ва мега рақобатбардошлик. Мамлакатнинг рақобат устунликлари назарияси. Мамлакат рақобатбардошлигини аниқлаш усуллари. Глобаллашув шароитида мамлакат миллий рақобатбардошлигини ошириш омиллари. Мамлакат рақобатбардошлигини оширишда таркибий ўзгартиришлар сиёсатининг ўрни. Ташқи иқтисодий алоқалар таркибини диверсификациялаш муаммолари. Мамлакатни барқарор иқтисодий ривожланишини таъминлашда миллий иқтисодиёт хавфсизлиги ўрнининг кучайиб бориши.

ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТ фани бўйича:

Инвестициялашнинг мақсадлари ва йўналишлари. Инвестициялаш объектларини режалаштириш ва танлаш. Инвестицияларни алҳида объектлар ёки дастурлар бўйича режалаштириш. Мукаммал капитал бозори ва инвестицион лойиҳадан фойдаланиш муддатлари белгиланган ҳолатлар учун инвестицион моделлар. Мукаммал капитал бозори ва инвестицион лойиҳадан фойдаланиш муддатлари ўзгарувчан ҳолатлардаги инвестицион моделлар. Кохонанинг ишлаб чиқариш-молиявий фаолияти режалари билан ўзаро алоқадорликда инвестицион режалаштириш. Реал инвестицияларни амалга

ошириш. Молиявий инвестицияларни амалга оширишнинг хусусиятлари. Инвестицион ресурслар.

Молиялаштиришнинг турлари ва шакллари ва шакллари тавсифи. Лойиҳаларни қарз маблағлари орқали молиялаштириш. Улушлар асосида лойиҳаларни молиялаштириш. Молиялаштиришнинг аралаш шакллари. Молиялашнинг венчур тизими. Облигация қарзлари: асосий параметрлари уларнинг шаклланишига таъсир этувчи омиллар. Лизинг асосида молиялаштириш: турлари, шакллари ва устунликлари. Бюджет маблағлари орқали молиялаштириш. Давлатнинг инвестицион сиёсати. Чет эл инвестициялари тушунчаси. Ўзбекистон иқтисодиётига чет эл инвестицияларини жалб қилишнинг зарурияти. Инвестицион муҳитнинг жозибadorлигини ошириш. Иқтисодиётга чет эл инвестицияларини жалб қилишнинг ҳуқуқий асослари. Тўғридан-тўғри инвестициялар ва портфел шаклидаги чет эл инвестициялари. Саноат тармоқларига чет эл инвестицияларини жалб этиш динамикаси. Ҳалқаро бозорларга чиқишнинг асосий шакллари орасида тўғридан-тўғри чет эл инвестицияларининг ўрни ва роли. Тўғридан - тўғри чет эл инвестициялари мотивлари ва гепотизалари. Тўғридан - тўғри чет эл инвестицияларининг макроиқтисодий ва микроиқтисодий гепотизалари. Ташқи савдо назариясида тўғридан - тўғри чет эл инвестицияларининг гепотизалари ва моделлари. Инновацион фаолият тушунчаси. Инновацион лойиҳа, инновацион жараён тушунчалари. Корхонада инновацион менежернинг асосий вазифалари. Инновацион жараёнга таъсир қилувчи омиллар. Инновациялар тушунчаси ва уларнинг таснифи. Инновацион товарни яратиш жараёнининг босқичлари. Инновацион фаолиятни бошқариш тизимларига қўйиладиган асосий талаблар. Илмий-тадқиқот ва тажриба – конструкторлик ишларини бошқариш тизими. Ўзбекистон Республикасида инновацион фаолиятнинг ҳуқуқий асослари. Инновацион жараёнларни давлат томонидан қўллаб-қувватланиши. Илмий изланишлар, фундаментал Инновацион фаолиятни қўллаб-қувватланишнинг нодавлат шакллари. Инновацион фаолиятни давлат томонидан тартибга солишда хориж тажрибаси. Саноати ривожланган давлатларда илмий-инновацион ривожланиш моделлари. Инновацион ташкилотлар таснифи. Виолентлар, патентлар, коммутантлар ва экплерентлар стратегиялари. Кичик бизнеснинг хусусиятлари. Ихтисослашган ва комплекс инновацион ташкилотларининг ўзига хос хусусиятлари. Лойиҳа конструкторлик ташкилотлари ва махсус конструкторлик бюролари, илмий-тадқиқот, маркетинг ташкилотлари, илмий-тадқиқот институтлари, қурилиш-монтаж ташкилотлари, технопарк, технополис каби ташкилотларда инновацион фаолиятини олиб бориш. Инновацион ташкилотларнинг тузилмалари таснифи ва вазифалари.

Тузилмавий қайта қуриш – ташкилотнинг рақобатбардошлигини оширишнинг асосий воситаси. Таваккалчилик тушунчаси ва унинг моҳияти. Таваккалчиликнинг объекти ва субъекти. Таваккалчилик таснифи. Таваккалчиликни пасайтириш усуллари ва омиллари: таваккалчиликдан қочиш; таваккалчиликни тақсимлаш; таваккалчилик манбаларини локализациялаш ва диверсификациялаш; суғурталаш ва хеджирлаштириш. Таваккалчиликни бошқаришнинг услубий асослари. Таваккалчиликнинг ички ва ташқи омилларининг мониторинги ва таҳлили. Таваккалчиликни баҳолаш ва

уни оптималлаштириш. Таваккалчиликни бошқариш самарадорлигини баҳолаш. Инновацион фаолиятнинг ҳуқуқий таъминоти. Меъёрий-услубий таъминот. Норматив актлар ва стандартлар. Қоидалар ва йўриқномалар. Инновацион фаолиятни бошқаришнинг ресурс таъминоти ва ресурслар турлари. Молиявий таъминот, молиялаштиришни ташкил этишнинг тамойиллари ва вазифалари. Инновацион фаолиятни бошқаришнинг ахборот таъминоти ва инновациялар статистикаси. Коммуникациялар ва ахборотлар сифатига бўлган асосий талаблар. Илмий-техникавий ахборот ресурсларини яратиш. Фан ва инновациялар статистикасининг халқаро стандартлари. Инновация объектларини уларнинг нодирлиги асосида рақобатбардошлигини таъминлаш асослари. Рақобат устунликларини баҳолаш. Турли объектларнинг рақобат устунликларини таъминловчи анъанавий омиллар. Ташқи ва ички омиллар. Персонал, маҳсулот ва хизматлар. Тармоқ, минтақа ва мамлакат миқёсида рақобат устунликларини таъминлаш. Рақобат қонунини таҳлил қилиш. Такшилот ва унинг рақобатчиларининг рақобатбардошлигини таҳлил қилиш. Янгиликлар ва инновациялар портфелининг таркиби. Венчур капиталининг иқтисодий вазифалари. Венчур капитали ва венчур бизнеси. Таваккалчиликка асосланган бизнесни молиялаштиришнинг асосий хусусиятлари. Венчур асосидаги молиялаштиришнинг устивор йўналишлари. Молиявий таваккалчиликни минималлаштиришнинг асосий тамойиллари. Венчур капитали манбаалари. Венчур асосидаги бизнесни давлат томонидан тартибга солиш. Таваккалчиликка асосланган инвестицияларни молиявий баҳолаш усуллари ва асосий тушунчалари. Ўзбекистонда венчур асосида молиялашнинг истиқболлари.

ИНВЕСТИЦИОН ЛОЙИҲАЛАР ТАҲЛИЛИ фани бўйича:

Инвестициялар: моҳияти, турлари, таркибий тузилиши. Таваккал хавфи даражасига кўра реал активларга қилинган инвестицияларнинг таснифланиши. Макроиқтисодий назарияда инвестицияларнинг талқини. Жамғармалар ва инвестициялар. Фоиз ставкаси. Кутилаётган соф фойда нормаси. Инфляция. Тўлов баланси ва алмашинув курси. Ўзбекистон Республикасида инвестиция сиёсатининг асосий йўналишлари. Инвестицияга талаб ва таклиф таҳлили. Бозор мувозанати. Истеъмолчининг хатти-ҳаракати. Талаб функцияси. Даромадлар яратиш ва корхона харажатлари. Фойдани максималлаштириш. Харажатлар эгри чизиги. Ноаниқлик шароитидаги инвестициялар. Лойиҳа таҳлилида валюта тушумлари ва чиқимлари ҳамда уларни ҳисобга олиш. Бошқарув ҳисоботи, лойиҳаларни молиялаштириш, микроиқтисодиёт ва макроиқтисодиёт фанлари билан боғлиқлиги.

Лойиҳа концепцияси, унинг куч-ғайратини йўналтирувчи тизимни яратишда ҳамда танланган мақсадга эришиш учун зарур бўлган ресурсларни молиялаштиришдаги роли; лойиҳа муҳити (институционал (ташкилий), ички ва ташқи, сиёсий ва иқтисодий муҳит), лойиҳани портфелли бошқаришнинг асосий концепциялари ва давлат инвестиция дастурлари. Лойиҳанинг ҳаёт цикли. Лойиҳани тақдим этишда асосий эътибор қаратилиши лозим бўлган соҳалар: узоқ муддатлилик, ишсизликни тугатиш, аҳоли даромадларини оширишга йўналтирилганлик, тенгликни таъминлаш, атроф муҳит муҳофазаси,

жинсий дискриминацияга йўл қўймаслик, маҳаллий аҳоли менталитети, лойиҳанинг иқтисодий, молиявий, техник, ижтимоий ва институционал нуқтаи назардан яшовчанлиги.

Тайёрлов босқичи вазифалари. Лойиҳа ғояси, концепцияси, техник иқтисодий асосномаси. Тайёрлов босқичидаги фаолиятнинг асосий вазифалари ва турлари; ишлаб чиқиш ва таҳлил. Лойиҳани ишлаб чиқишнинг асосий принциплари (самаралилик, интенсивлик, ишончлилик, яшовчанлик, соддалик, бошқарувчанлик); лойиҳани ишлаб чиқиш ва лойиҳасиз вазият билан таққослаш.

Лойиҳани ишлаб чиқиш босқичидаги вазифалар: лойиҳа мақсадини аниқлаш, лойиҳа мақсади ва вазифаларига нисбатан қўлланиладиган миқдорий кўрсаткичларни аниқлаш, лойиҳа соҳасини, майдонини ёки жойлашиш ўрнини аниқлаш, лойиҳадан манфаат кўрувчи потенциал шахсларни, шунингдек лойиҳани амалга ошириш натижаси таъсир этадиган аҳоли гуруҳини, лойиҳада иштирок этувчи корхоналарни аниқлаш, лойиҳа компонентларини аниқлаш ва ишлаб чиқиш, технологияларни танлаш; лойиҳанинг натижаларини аниқлаш, лойиҳа бўйича фаолият графигини тузиш; лойиҳанинг ташкилий структурасини ва бошқарув механизми бўйича таклифларни ишлаб чиқиш; лойиҳа мониторинг тизимини яратиш; билвосита ва бевосита харажатларни аниқлаш ва монитиринг қилиш.

Лойиҳани молиявий-иқтисодий баҳолашдан кутилган мақсад. Пулнинг вақт ўтиши билан қиймати ўзгариши концепциясининг лойиҳа таҳлили учун аҳамияти, пул қийматига таъсир этувчи омиллар: инфляция, фоиз ставкаси ва таваккал хавфи, дисконтлаш концепцияси ва ҳисоблаш усули.

Лойиҳани амалга ошириш учун зарур бўладиган ресурсларга талабни ҳамда амалга ошириш натижаларини баҳолаш. Товарларга ва хизматларга бўлган талаб ҳамда таклифни шунингдек рақобатни баҳолашда қўлланиладиган концепциялар, услублар ва атамалар, лойиҳанинг талабга таъсири ва лойиҳанинг баҳога таъсири.

Лойиҳа баҳосини аниқлаш; инвестицияларни баҳолаш услублари; лойиҳаларни баҳолашнинг дисконтлашга асосланган услублари; соф келтирилган қиймат; инвестициялар рентабеллиги; ички фойда нормаси.

Лойиҳаларни молиявий-иқтисодий баҳолашнинг моҳияти ва усуллари. Инвестиция молиявий-иқтисодий баҳолашнинг пул тушумларининг дисконтлашга асосланган услублари. Инвестицион лойиҳалар ва бизнес режалари. Лойиҳаларни баҳолаш ва самарали лойиҳалар. Лойиҳаларни молиялаштириш манбалари. Лойиҳа таҳлилининг маркетинг, бухгалтерия ҳисоби. Молия менежменти, стратегик менежмент, молиявий ҳисоботлар. Корхонани кредит олишдан олдинги ҳолатини баҳолаш. Инвестицион лойиҳаларни баҳолаш усуллари ва уларни амалиётда қўлланиши.

Бизнес режанинг тадбиркорликдаги роли ва аҳамияти. Бизнес режанинг мақсадлари, турлари, ишлаб чиқарувчилари(яратувчилари). Бизнес режанинг таркиби. Макетинг тадқиқоти, маркетинг плани. Бизнеснинг бошқарув тузилмаси ва кадрлар. Иқтисодий рағбатлантириш тизими. Бизнес режанинг ишлаб чиқариш технологияси, ишлаб чиқариш харажатлари, ишлаб чиқариш режаси ва уларни ҳисоблаш усуллари. Бизнес режанинг молиявий плани ва молиявий кўрсаткичларни ҳисоблаш. Инвестиция плани ва кредитни қайтариш.

Инвестиция ва ишлаб чиқаришни прогнозлаш. Инвестиция самарадорлигини аниқлаш. Бизнес планнинг резумеси.

Рақобатлашувчи инвестициялар ҳақида тушунча. Бир-бирини инкор этувчи Инвестицион лойиҳаларни баҳолаш. Муқобил инвестициялар. Инвестицион лойиҳаларнинг амал қилиш муддатларидаги фарқлар. Харажатларга кўра самарадорликни баҳолаш усули. Ускуналарни таъмирлаш ёки алмаштириш ҳақидаги қарорларни асослаш. Харажатларни камайтириш бўйича лойиҳаларни баҳолаш.

Техник таҳлилнинг мақсад ва вазифалари, лойиҳани, унинг ресурсларини ва қўлланилаётган технологияларни тасарруф қилиш, лойиҳа кўлами. Техник таҳлил структураси. Технологик жараён схемаси ва техник иқтисодий таҳлил. Кўп компонентли лойиҳалар, мустақил, бир-бирини тўлдирувчи, бир-бирининг ўрнини босувчи компонентлар, лойиҳанинг жойлашиш ўрни таҳлили, лойиҳанинг технологик пакэти, молиявий харажатлар мезонлари ва чекловчилари, харажатлардаги ўзгаришлар, лойиҳаларни амалга ошириш бўйича ишлар графиги.

Экологик таҳлилнинг мақсади, вазифалари ва хусусияти. Иқтисодиётни барқарор ривожлантириш. Умумий масалалар: потенциал, бевосита ва билвосита оқибатлар, мавжуд экологик вазият, атроф муҳитни муҳофаза қилишнинг минимал стандартлари, атроф муҳитни муҳофаза қилиш тизимлари, олдини олувчи, юмшатувчи ва компенсацион чоралар. Лойиҳанинг экологик хавфи (қалтислиги)ни таҳлил этиш ва лойиҳа компонентларини қайта кўриб чиқишда лойиҳалардан манфаат кўрувчилар иштироки; лойиҳадан манфаат кўриши мумкин бўлган кишилар орасида атроф муҳит ҳолати тўғрисида маълумот бериш. Атроф муҳитни химоя қилишни молиялаштириш. Экологик зарарларни қоплаб бериш. Экология учун субсидиялар.

Ижтимоий таҳлилнинг мақсад ва вазифалари. Лойиҳаларнинг мақсадли гуруҳи ва маҳаллий жамоа тавсифи; ижтимоий - маданий ва демографик тавсифлар; ишлаб чиқариш ва ижтимоий ташкилот; маданий нуқтаи назардан лойиҳанинг мос келиши ва аҳолининг лойиҳани амалга оширишда иштирок этишга тайёрлиги. Ижтимоий стратегияни аниқлаш. Инвестицион лойиҳаларда иштирок этиш масаласи: тэнглик, ишонччилик. Махсус дастурлар; ижтимоий суғурталаш тизими, мажбурий кўчириш, лойиҳа доирасида ўтказилаётган тадбирларда аёлларнинг роли.

Инвестицион лойиҳани ишлаб чиқиш жараёнида институционал таҳлилнинг мақсади ва вазифалари. Таҳлил қилиниши зарур бўлган асосий муаммолар: мавжуд институтларга баҳо бериш; уларнинг кучли ва заиф томонларини аниқлаш (инсон, физик, техник, маъмурий ва бошқарув жиҳатлари); қонунлар, қонуний актлар ва сиёсатни ўрганиш; уларнинг лойиҳани амалга оширишга кўрсатиши мумкин бўлган таъсирига баҳо бериш. Мавжуд институтларнинг иш юритиш тартиби, уларнинг ташкилий структурасига ўзгаришлар киритиш, ресурслар билан таъминлаш борасида таклифлар киритиш; лойиҳаларни тайёрлаш ва амалга оширишда ижтимоий ва хусусий секторнинг нисбий роли; тегишли агентликлар ичида шунингдек, бу агентликлар билан марказий ва маҳаллий ҳукумат ўртасидаги мувофиқлаштириш ва назорат қилиш механизми. Жаҳон банки лойиҳаларида институционал таҳлил тартиби ва тажрибаси.

Молиявий таҳлилнинг мақсади ва вазифалари. Молиявий таҳлил турлари. Молиявий таҳлилда қўлланиладиган нархлар; нархларнинг тебраниши; нархлар тўғрисидаги ахборот манбалари; нархларни прогноз қилиш; ички ва жаҳон нархлари. Инфляция, молиявий таҳлилда инфляция тушунчаси. Корхонани молиявий таҳлили: фирма ёки лойиҳа базавий ташкилотининг «лойиҳа билан» ва «лойиҳасиз» вазиятлардаги молиявий аҳволи; фойда ва зарарлар, маблағлар ҳаракати тўғрисида ва баланс ҳисоботлар тайёрлаш; самарадорлик нормаси ва молиявий кўрсаткичларни ҳисоблаш; инфляцияни фирманинг молиявий аҳволига таъсири. Молиявий таҳлил ва унинг услублари фойда ва зарар ҳисоботи. Пул тушумлари ва харажатлари прогнози. Молиявий таҳлил; лойиҳага сарф этиладиган харажатлар ва ундан олинган даромадларни аниқлаш; харажатлар ва даромадлар оқимини прогноз қилиш; харажатлар ва даромадлар таҳлили, минимал харажатлар таҳлили, харажатлар самарадорлиги, бошқа таҳлиллар воситасида олинган натижаларни изоҳлаш.

Иқтисодий таҳлил мақсад ва вазифалари. Миллий иқтисод манфаатларининг устиворлиги. Иқтисодий таҳлилда даромад ва харажатлар. Иқтисодий ва молиявий баҳолаш. Бозор нархлари ва муқобил қийматлар; яширин нархлар ва алмашинув курси. Шартли ташқи савдо товарлари, чегаравий нархлар. Шартли ноташқи савдо товарлари; ташқи савдога ҳақиқатда жалб қилинмаган шартли ташқи савдо товарлари; шартли ташқи савдо товарлари учун айлангириш (ўтказиш) коэффициентлари. Транспорт тўловлари; солиқлар ва субсидиялар; кредит битимлари.

Таваккал хавфи концепцияси. Таваккал хавфи классификацияси. Лойиҳани ишлаб чиқиш жараёнида таваккал хавфини камайгириш стратегияси. Таваккалчилик хавфига баҳо бериш. Таваккалчилик хавфини баҳолаш усуллари: таъсирчанлик таҳлили; критик миқдорлар таҳлили; «Ечимлар дараҳти» услуби. Монте Карло имитацияси. Таваккалчилик хавфини босқичма-босқич баҳолаш усули. Умумий таваккалчилик хавфи даражаси.

5A230102-Иқтисодиёт (тармоқлар ва соҳалар бўйича) мутахассислиги бўйича кириш синови ёзма шаклда ўтказилади. Ҳар бир абитуриент мазкур дастур асосида тузилган саволлардан тушадиган 5 та саволга жавоб ёзади.

Абитуриентларнинг ёзма имтиҳон саволлари бўйича ёзган жавобларини

БАҲОЛАШ МЕЗОНЛАРИ

Балл	Жавоб тавсифи
<p>86 баллдан 100 баллгача (17,2-20)</p>	<p>мазмунан аниқ ёритилган, моҳияти тўлиқ очиб берилган, мантиқий изчил ифодаланган; назарий билимларга асосланган ҳолда тўғри жавоб берилган; мамлакатда амалга оширилаётган ислоҳотлар таҳлил қилинган ҳамда уларнинг самаралари ва натижалари бўйича мустақил ижодий фикр юритилган; тегишли масалалар бўйича ривожланган хорижий мамлакатлар тажрибаси эътиборга олинган; фикр мантиқий кетма-кет баён этилган, савол бўйича тегишли хулосалар чиқарилган; иқтисодий атамалардан тўғри фойдаланилган; хуснихати чиройли ва ўзбек тилида хатосиз ёзилган.</p>
<p>71 баллдан 86 баллгача (14,2-17,1)</p>	<p>мазмунан ёритилган, моҳияти очиб берилган, изчил ифодаланган; назарий билимларга асосланган ҳолда яхши жавоб берилган; мамлакатда амалга оширилаётган ислоҳотлар таҳлил қилинган; тегишли масалалар бўйича хорижий мамлакатлар тажрибасига мурожаат қилинган; фикр кетма-кет баён этилган, савол бўйича хулосалар чиқарилган; иқтисодий атамалардан тўғри фойдаланилган.</p>
<p>55 баллдан 71 баллгача (11,1-17,0)</p>	<p>мазмунан қониқарли даражада ёритилган; назарий билимларга етарлича асосланмаган ҳолда жавоб берилган; мамлакатда амалга оширилаётган ислоҳотлар эътиборга олинмаган; савол бўйича тўлиқ бўлмаган хулосалар чиқарилган; айрим иқтисодиё атамалар нотўғри қўлланилган.</p>
<p>0 баллдан 55 баллгача (0-11,0)</p>	<p>назарий билимларга асосланмаган ҳолда жавоб берилган; мамлакатда амалга оширилаётган ислоҳотларга умуман эътибор қаратилмаган; ҳуқуқий атамалар нотўғри қўлланилган; савол бўйича аниқ тасаввурга эга эмас; нотўғри жавоб берилган ёки умуман жавоб ёзилмаган ўқув адабиётларидан қонун ҳужжатларидан сўзма-сўз кўчирилган.</p>

Фойданилган адабиётлар рўйхати

1. А.Ортиқов Саноат иқтисоди. Дарслик. Тошкент, ТДИУ, 2015-236 б.
2. Maxmudov E.X. Korxonа iqtisodiyoti. O‘quv qo‘llanma. – T.: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2005, – 170 b.
3. Maxmudov E.X., Isoqov M.Yu. Biznes - rejalashtirish. O‘quv qo‘llanma. – T.: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2005, – 160 b.
4. Babayeva N., Raximova M., Xalimova M. Biznes reja tuzish bo‘yicha qo‘llanma. BMTTDning O‘zbekistondagi vakolatxonasi, 2012
5. Махмудов Э.Х. Корхона иқтисодиёти. Ўқув қўлланма. –Т.: Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси Адабиёт жамғармаси нашриёти, 2006, – 208 б.
6. Б.Ю.Ходиев, А.Ш.Бекмуродов ва бошқалар. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг «Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари» номли асарини ўрганиш бўйича ўқув қўлланма. – Т.: Иқтисодиёт, 2009. – 120 б.
7. Ортиқов А. ва бошқалар. Саноат корхоналарида ишлаб чиқаришни ташкил этиш. Ўқув қўлланма. –Т.: Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси Адабиёт жамғармаси нашриёти, 2004, - 256 бет.
8. Попов В.М. Сборник бизнес- планов: С рекомендациями: учебно - методическое пособие / под ред. д. э. н., проф. Попова.В.М, и д. э. н. Ляпунов С.И. - 6-е изд, стер- М.: КНОРУС, 2008. - 336с.
9. Экономика предприятия: учебник / под ред. проф. Волкова О.И. и доц. Девяткина О.В. – 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ИНФРА-М, 2008. - 601с.
10. А. Ш. Бекмуродов У.В. Гофуров. Ўзбекистонда Иқтисодиётни либераллаштириш ва модернизациялаш: Натижалар ва устувор йўналишлар. Ўқув қўлланма.-Т. ТДИУ – 102 б.
11. Najra Choudhury, —Elements of Workshop Technology, Vol. I and II, Media Promoters and Publishers Pvt., Ltd., Mumbai, 2013.
12. Serope Kalpajian, Steven R.Schmid, —Manufacturing Processes for Engineering Materials, 4/e, Pearson Education, Inc. 2014.
13. —Principles of Foundry Technology, Jain P.L., Tata McGraw hill 2010
14. Roy. A. Linberg, —Process and Materials of Manufacture, PHI, 2014.
15. Todaro, Michael P. Economic development / Michael P.Todaro, New York University, Stephen C.Smith, The George Washington University. -Twelfth Edition,Pearson Education, Inc. New Jersey, USA, 2015. -891 p.;
16. Глобальная экономика в XXI веке: диалектика идеалов и реалии конфронтации: колл. авторов: под ред. М.Л.Альпидовской, А.Г.Грязновой, О.В.Карамовой, Д.П.Соколова. - Москва: РУСАЙНС, 2017. - 154 с.;
17. Юсупов Р.А., Топилдиев С.Р., Ганиев Б.З.Глобал иқтисодий ривожланиш. Ўқув қўлланма. -Тошкент, Иқтисод, 2019. -170 с.;
18. Abdullayev S.A., Xajiyev B.D., Mambetjanov Q.Q. O‘zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasi. Darslik. – T.: —Barkamol fayz medial, 2018. – 424 bet;
19. Ahmedov D., Zahidov G., Xajiyev B., Mambetjanov Q. Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi. Darslik. T.: Innovatsion rivojlanish nashriyoti matbaa uyi, 2018. 378 bet;

20. Maxmudov N.M., Asqarova M.T., Umarov I.Yu. Makroiqtisodiy tahlil va prognozlash. Darslik. T.: —Fan va texnologiyalar, 2014 – 338 b.
21. Миропольского Д.Ю., Бродский Т.Г., Макроэкономика. Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2018. – 368 с.
22. To‘xliyev N., Xolmatov N., Ermatov Sh., Haqberdiyev Q. O‘zbekiston iqtisodiyoti. Darslik. T.: O‘zbekiston NMIU, 2018.
23. T.Z.Teshabayev, Z.M.Otaqo‘ziyeva, Makroiqtisodiyot. Ma‘ruzalar matni. T.: TATU, 2015, 480 b.
24. T.U.Bobokulov, N.G.Karimov, U.A.Abdullayev. Xalqaro valuta-kredit munosabatlari. Ma‘ruzalar matni. T.: TMI, 2015, 244 b.
25. R.T.Shomurodov. Monetar siyosat. Ma‘ruzalar matni. T.: TMI, 2015, 151 b
26. Қосимов М.С. Инвестиция лойиҳалар таҳлили. Дарслик. Т.: Иқтисодиёт, 2019 йил 168 бет
27. Касимов М.С. Абдувалиев А. Лойиҳалар таҳлили. Кичик инвестиция лойиҳалар.Т: ТДИУ. 2018 йил. 112 бет
28. Собирова Л.Ш., Хужамқулов Д.Ю. Инвестиция. Учебное пособие. Т., —ИҚТИСОД-МОЛИЯ, 2019 год – 256 стр.
29. Ковалевская Н.Ю. Анализ инвестиционных проектов. Учебное пособие – Иркутск, Изд. «БГУ». 2018 г.
30. Додобаев Ю.Т., Отақулов О.Х., Абдуллаев С.А., Рахимова У.А., Хайдаров И., Хамидов Б.С., Обидов З. Инвестиционная и инновационная деятельность в реальном секторе. Учебное пособие. – Т: ИҚТИСОД-МОЛИЯ 2018 г. 256 стр.
31. Dzumaev Z.A. Makroiqtisodiyot. O‘quv qo‘llanma. T.:”Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi”, 2018 - 300 bet.
32. Салимов Б.Т., Мухитдинова У.С., Мустафакулов Ш.И., Салимов Б.Б. Микроиқтисодиёт. Дарслик. – Т.: ТДИУ, 2010. - 230 б.